

Asia: VN/14164/2024

Asemanhaltijan tehtävien järjestäminen Suomessa

Lausuntopyynnön kysymykset

1. Haluatteko esittää yleisiä huomioita arviomuistiolounnoksesta?

Keski-Pohjanmaan liitto kiittää mahdollisuudesta lausua asemanhaltijan tehtävien järjestämiseen Suomessa.

Asemanhaltijan käsitettä käytetään erityisesti rautatieliikenteen EU-asetuksissa. Kansallisessa lainsäädännössä voidaan täydentää asetusta, jos se on asetuksen tehokkaaksi soveltamiseksi tarpeen.

Kuten arviomuistiossa todetaan, EU-asetuksissa tarkoitettua asemanhaltijan roolia ei ole Suomessa vastuutettu yksiselitteisesti, eikä asetusten mukaisia asemanhaltijan tehtäviä kaikilta osin tällä hetkellä hoideta. VR liikenneoperaattorina on hoitanut asemanhaltijalle osoitettuja keskeisiä tehtäviä, vaikka vastuu lainsäädännön nojalla kuuluu osittain myös rataverkon haltijalle Väylävirastolle.

Rautatievastuuasetuksen 21 artiklan 1 kohdan mukaan rautatieyritysten ja asemanhaltijoiden on laadittava, tai niillä on oltava, säännöt vammaisten henkilöiden ja heidän henkilökohtaisten avustajiensa sekä liikuntarajoitteisten henkilöiden oikeudesta kuljetukseen ilman syrjintää.

Tulevaisuudessa henkilöliikennettä operoi mahdollisesti VR:n lisäksi myös muita liikenteenharjoittajia, joten eri toimijoiden väliset vastuut olisivat hyvä olla selkeitä.

Keski-Pohjanmaan liitto näkee, että asemanhaltijan tehtävien hoidon jättäminen rautatieyritysten varaan ei välttämättä ole enää toimiva ratkaisu. Yhtenä tulevana vaihtoehtona olisi vastuuttaa toiminta yhdelle esteettömyyspalveluita tuottavalle taholle, jonka tiedot olisivat helposti saavutettavissa sekä digitaalisesti että fyysisesti.

a) Säännöt oikeudesta kuljetukseen

-

b) Avunanto rautatieasemilla ja junissa sekä avunannon edellytykset

-

c) Tiedot lähimmistä asemista, joilta on saatavissa avustamispalvelua

-

d) Liikkumisvälineiden, apuvälineiden ja avustavien koirien korvaaminen

-

e) Henkilöstön koulutus

-

f) Matkustajien henkilökohtainen turvallisuus

-

g) Valitusten käsittelymenettelyt

-

h) Palvelujen laatuvaatimukset

-

i) Matkustajien oikeuksista tiedottaminen

-

j) Sopimus junaan pääsyä helpottavien laitteiden tarjoamisesta ja hallinnasta sekä avun ja vaihtoehtoisten kuljetusten tarjoamisesta

-

k) Avun tarjoaminen laitteiden huollon aikana

-

l) Kirjalliset toimintaohjeet ja käyttösäännöt

-

m) Kuulemismenettely asemien rakentamisessa

-

n) Liikuntarajoitteisten henkilöiden kuljetusta ja avustamista koskevien tietojen käsittely

-

o) Asemalla tapahtuva tiedottaminen

-

p) Rautatieasemien esteettömyyttä koskevat tiedot ja tiedon päivittäminen

-

q) Asemanhaltijan mahdolliset uudet tehtävät:

- **Matkustajien oikeuksia koskevat velvoitteet, joita on ehdotettu laajennettaviksi multimodaalisiin matkustajaliikennekeskuksiin (yllä kohdat a, b, e, h ja i, kommentit voi esittää myös nykyisten velvoitteiden kommentoinnin yhteydessä)**
- **Kokonaan uudet asemanhaltijalle mahdollisesti osoitettavat velvoitteet (matkustajien kanssa käytettävät viestintävälineet, keskitetyt yhteyspisteet multimodaaleissa matkustajaliikennekeskuksissa, asemien minimivaihtoajan määrittely)**

-

3. Arviomuistioloennoksen yhteenvedossa on esitetty neljä karkeaa etenemisvaihtoehtoa. Mikä muistiossa tarkemmin kuvatuista alustavista etenemisvaihtoehdoista olisi mielestänne toimivin?

- 1. Asema-alueiden omistusta tai asemien sopimus pohjaista hallinnointia keskitetään ja nämä toimijat määritetään lainsäädännössä asemanhaltijoiksi koko Suomessa tai tietyillä asemilla.**
- 2. Asema-alueiden omistajat määritetään asemanhaltijoiksi lainsäädännössä.**
- 3. Asemanhaltijaa ei määritetä lainsäädännössä, mutta asemanhaltijan lakisääteiset tehtävät osoitetaan tarvittaessa lainsäädännössä tehtäväperusteisesti tietyille toimijoille.**
- 4. Asemanhaltijaa ei määritetä lainsäädännössä eikä asemanhaltijan tehtäviä erikseen osoiteta toimijoille, vaan asemanhaltijan EU-asetuksen mukaisten tehtävien hoitamiseen puututaan tarvittaessa tapauskohtaisesti valvonnan keinoin.**

-

4. Mikä on näkemyksenne etenemistavasta 1? Millaisia vaikutuksia tällä etenemistavalla olisi?

Keski-Pohjanmaan liitto näkee, että keskittämällä omistusta tai hallinnointia ja määrittämällä toimijat lainsäädännössä asemanhaltijoiksi, voidaan selkeyttää vastuita ja velvollisuuksia. Tämä voi parantaa asema-alueiden hallintaa ja varmistaa, että kaikki osapuolet tietävät roolinsa ja tehtävänsä.

Keskitetty hallinnointi voi johtaa tehokkaampaan resurssien käyttöön ja parempaan koordinointiin. Tämä voi vähentää päällekkäisyyksiä ja parantaa palveluiden laatua matkustajille ja erityistä palvelua

tarvitseville. Selkeät vastuut voivat auttaa varmistamaan, että asema-alueet ovat esteettömiä ja että matkustajille tarjotaan tarvittavat palvelut, kuten avustuspalvelut ja opasteet liikkumiseen.

On tärkeää, että sidosryhmät, kuten matkustajat, paikalliset yhteisöt ja liikenneoperaattorit, osallistetaan prosessiin palveluiden kehittämiseksi asiakkaan näkökulmasta. Tämä voi auttaa varmistamaan, että päätökset vastaavat kaikkien osapuolten tarpeita ja odotuksia

5. Mikä on näkemyksenne etenemistavasta 2? Millaisia vaikutuksia tällä etenemistavalla olisi?

Keski-Pohjanmaan liitto näkee, että mikäli asema-alueiden omistajat määrittävät asemanhaltijoiksi lainsäädännössä, määritellyt asemanhaltijat tietävät tarkasti vastuunsa ja velvollisuutensa, mikä vähentää epäselvyyksiä ja parantaa toiminnan ennakoitavuutta. Tällöin kaikilla asema-alueilla on yhteiset säännöt ja niillä toimitaan samojen yhteisten sääntöjen mukaan, mikä lisää yhdenmukaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Selkeä vastuunjako voi parantaa toiminnan tehokkuutta, kun kaikki osapuolet tietävät roolinsa ja tehtävänsä.

Asema-alueiden omistajille asetetut velvollisuudet voivat vaatia merkittäviä resursseja, mikä voi olla haasteellista erityisesti pienemmille toimijoille. Lainsäädännöllä määritellyt vastuut voivat olla jäykkiä ja vaikeasti mukautettavissa muuttuviin olosuhteisiin tai erityistilanteisiin. Keski-Pohjanmaan liitto näkee, että lainsäädännöllä määritellyt vastuut voivat lisätä byrokratiaa ja hallinnollista taakkaa, mikä voi hidastaa päätöksentekoa ja toimintaa. Selkeä lainsäädäntö voi kuitenkin parantaa toiminnan ennakoitavuutta ja vähentää riskejä, kun kaikki osapuolet tietävät tarkasti vastuunsa.

6. Mikä on näkemyksenne etenemistavasta 3? Millaisia vaikutuksia tällä etenemistavalla olisi?

Keski-Pohjanmaan liitto näkee, että etenemistapa, jossa asemanhaltijaa ei määritetä lainsäädännössä, mutta asemanhaltijan lakisääteiset tehtävät osoitetaan tarvittaessa tehtäväperusteisesti tietyille toimijoille, voi luoda lähestymistapana mahdollisuuden joustavuuteen, sillä tehtävät voidaan osoittaa niille toimijoille, jotka parhaiten pystyvät hoitamaan ne tietyissä tilanteissa. Tämä voi olla hyödyllistä erityisesti muuttuvissa olosuhteissa tai erityistarpeiden ilmetessä. Vaikka asemanhaltijaa ei määritellä lainsäädännössä, tehtävien osoittaminen selkeästi tietyille toimijoille voi varmistaa, että vastuut ja velvollisuudet ovat selkeitä. Tämä voi parantaa palveluiden laatua ja varmistaa, että matkustajien tarpeet tulevat huomioiduiksi.

Tehtäväperusteinen osoittaminen edellyttää tehokasta valvontaa ja seuranta, jotta voidaan varmistaa, että toimijat hoitavat tehtävänsä asianmukaisesti. On tärkeää, että sidosryhmät, kuten matkustajat, paikalliset yhteisöt ja liikenneoperaattorit, osallistetaan prosessiin. Tämä lähestymistapa voi myös auttaa hallitsemaan riskejä, sillä tehtävät voidaan jakaa useille toimijoille.

7. Mikä on näkemyksenne etenemistavasta 4? Millaisia vaikutuksia tällä etenemistavalla olisi?

Keski-Pohjanmaan liitto näkee, että mikäli asemanhaltijaa ei määritetä lainsäädännössä eikä asemanhaltijan tehtäviä erikseen osoiteta toimijoille, toimijat ja viranomaiset voivat reagoida nopeammin, joustavammin ja tehokkaammin yksittäisiin avustustehtäviin ja ongelmiin. Tapauskohtainen valvonta voi johtaa kuitenkin epä johdonmukaisuuksiin, jos vastuuta ei ole tarkemmin lainsäädännössä määritelty.

Tässä etenemistavassa toimijoilla on kuitenkin enemmän vapautta kehittää omia ratkaisujaan ja toimintatapojaan, mikä voi edistää asemanhaltijan näkemyksiä ja kehittymistä. Toimijoille voi olla epäselvää, mitä heiltä odotetaan, mikä voi johtaa epävarmuuteen ja virheisiin ja oikeisiin asioihin puuttumatta jättämiseen.

Keski-Pohjanmaan liitto näkee, että tässä etenemistavassa toimijoiden on oltava myös hyvin tietoisia EU-asetusten vaatimuksista ja valmiita mukautumaan nopeasti muuttuviin tilanteisiin lainsäädännön puuttuessa. Viranomaisten on oltava valmiita tarjoamaan selkeitä ohjeita ja tukea toimijoille sekä varmistamaan, että valvonta on johdonmukaista ja oikeudenmukaista.

8. Puuttuuko arviomuistioluonnoksesta näkemyksenne mukaan jokin etenemisvaihtoehto? Miten arvioitte sen vaikutuksia verrattuna arviomuistiossa esitettyihin etenemisvaihtoehtoihin?

-

9. Haluatteko täydentää tai korjata arviomuistioluonnoksessa asemanhaltijan lakisääteisten tehtävien valvonnan nykytilasta tai muutostarpeista esitettyä?

-

10. Onko teillä muita kommentteja, jotka toivotte huomioitavan muistiossa kuvattujen asemanhaltijan lakisääteisten tehtävien järjestämisessä?

Keski-Pohjanmaan liitto haluaa lisäksi tuoda esille ja muistuttaa päättäjiä siitä, että väestön ikääntyminen kiihtyy tulevien vuosien aikana Suomessa ja ikääntymisen myötä palveluntarve yhteiskunnassamme kasvaa. Digitalisaation myötä palvelut keskittyvät yhä enemmän tietoliikenneverkon välityksellä toimiviksi, mutta tarvetta perinteisille tiedonsaanti- ja avustamiskanavillekin on.

Keski-Pohjanmaan liitolla ei ole muuta lausuttavaa asiasta.

Kaiponen Jyrki
Keski-Pohjanmaan liitto

Tauriainen Mikko
Keski-Pohjanmaan liitto